

- 7) Pozůstalost Josefa Mockera, APH sg. 869 T 35.
 8) Do roku 1866 (8. listopadu) pořizoval J. Mocker s Wächterem a s Jobstem soupis skic, které zhotovili (APH); *Milada a Oldřich Radovi*, Kniha o sklípkových klenbách, Praha 1998, s. 146.
 9) Pro horní patro navrhl Mocker záclonová okna o třech obloucích v nadpraží (APH 0752 T 32). Tento návrh se neuskutečnil.

ZELLENGEWÖLBE DER BURGGRAFSCHAFT IN KARLSTEIN

Die Burg des Königs und Kaisers Karl IV. wurde zum Gegenstand von kunsthistorischen Abhandlungen, Studien und Publikationen. Im Hintergrund des Interesses blieb jedoch der Sitz des Burggrafen in der selbständig befestigten Vorburg.

Die Karlsteiner Burgrafschaft wurde ebenfalls vom Karl IV. gegründet. Nach mehr als hundert Jahren wurde sie infolge des Anwachsens der Wichtigkeit des Burggrafenamtes erweitert. Bauherrichtungen wurden auf der Burg und auf der Burgrafschaft noch am Ende des 16. Jahrhunderts durchgeführt. Zu Ende des 19. Jahrhunderts, als die Burg eine weitreichende Restaurierung und Bausicherung durchmachte und als sie eine neue Gestalt bekam, wurde die Burgrafschaft umgebaut und teilweise reduziert.

Die Zellengewölbe, die sich in der Burgrafschaft in zwei Räumen bis heute erhalten haben, wurden von Dobroslava Menclová im Jahre 1946 in die kunsthistorische Literatur eingeführt. Die Zeit ihrer Entstehung hat Dobroslava Menclová damals an das Jahr 1525 gebunden. Ähnlich hat die Zellengewölbe im Jahre 1948 auch Dobroslav Líbal datiert. Im Jahre 1958 hat demgegenüber die Autorin dieses Artikels die Entstehung der Zellengewölbe in die ältere Zeit, in die Zeit des Amtierens des Karlsteiner Burggrafen Benesch von Weitmil (1488 bis 1496) verschoben. Dieser Bauherr unternahm auch den Umbau seines neu erworbenen Sitzes in Chomutov/Komotau, der ehemaligen Kommende des Deutschritterordens.

Fast identische Steinmetzdetails kann man auf dem Portal in dem Schloss in Chomutov/Komotau und in den Resten einer Steinmetzarbeit, die zu Ende des 19. Jahrhunderts gerettet und in dem Lapidarium der Burg Karlstein hinterlegt wurde, sehen. Die gleiche Baugruppe, die für Benesch von Weitmil in Chomutov/Komotau und dann in der Karlsteiner Burgrafschaft arbeitete, kann man auch mit den Zellengewölben nachweisen, die auf beiden Bauten in ähnlichen Formen vorkommen. Es ist schon das Ergebnis einer weiteren Forschungsarbeit über die Zellengewölbe und ihrer Verbreitung, dass sie von Karlstein auf ihrem Weg nach Südböhmen zum Kloster in Bechyně/Bechin und zwar kurz vor 1500 gelangten. Dort ist ihr Aussehen am wirksamsten.

Unter den archivierten Plänen aus dem Nachlass des Architekten Josef Mocker, die für die Restaurierung der Burg Karlstein von diesem Baumeister verfertigt wurden, befinden sich Entwürfe für den Umbau der Burgrafschaft. Die Pläne sagen aus, dass der Autor des Umbaus die Absicht hatte, die Zellengewölbe nicht nur zu erhalten, sondern zu ihnen noch weitere hinzufügen. Josef Mocker hat die Zellengewölbe gekannt, weil er sie im Jahre 1866 mit Mitarbeitern auf Karlstein vermessen und selbst gezeichnet hat. Er kannte sie auch aus seinem Anteil an der Herrichtung der Burg Konopiště/Konopischt. Er hat gut begriffen, dass zu den Zellengewölben, im Sinne der Architektur Arnold von Westfalen (die auch in dem Palast in Meißen zum Ausdruck gebracht wurde), stilistisch die Form der Vorhangfensters gehört. Nach einem erhaltenen Vorhangfenster in der Burgrafschaft wurden zusammen vier solche Fenster verfertigt und eingefasst. Zu der beabsichtigten Zelleneinwölbung kam jedoch nicht mehr. Vielleicht deswegen, dass dicht um 1900, als der Umbau der Burgrafschaft beendet wurde und Josef Mocker starb, man von der ursprünglichen gotischen Art der Gestaltung der Zellengewölbe aus Ziegeln, wie er sie noch der Architekt Josef Hlávka durchgeführt hat, abgelassen hat. Die neue Technologie, die am Anfang des 20. Jahrhunderts auf unterschiedliche Art die Zementeigenschaften ausnutzte, war in der Praxis noch nicht üblich und sie wurde einige Jahre später allgemein. Man hat wahrscheinlich auch aus den Gründen der neu zur Geltung kommenden Grundsätze der Behandlung des Denkmals, die die Täuschung durch die Einführung von Kopien nicht zugelassen haben, davon abgesehen.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Burgrafschaft in Karlstein. Zellengewölbe in dem kleineren beider Räume. Vor 1500 (Foto K. Vronský, 1959).

Abb. 2: Karlstein, Burglapidarium. Eine dreischichtige, schraubenförmig gerillte Basis des Portals. Vor 1500 (Foto K. Vronský, 1959).

Abb. 3: Vermessung der Burgrafschaft in Karlstein von Josef Mocker aus dem Jahre 1866 - Grundriß des Teils mit Zellengewölben. Maße in Klaftern, Ellen und Zoll. Archiv der Prager Burg.

Abb. 3: Vermessung der Burgrafschaft in Karlstein von Josef Mocker aus dem Jahre 1866 - Schnitt durch die Zellengewölbe und ihre Details. Maße in Klaftern, Ellen und Zoll. Archiv der Prager Burg.

Abb. 3: Vermessung der Burgrafschaft in Karlstein von Josef Mocker aus dem Jahre 1866 - Ursprüngliches Vorhangfenster. Maße in Klaftern, Ellen und Zoll. Archiv der Prager Burg.

Abb. 4: Entwurf für den Umbau der Burgrafschaft von Josef Mocker. Ausschnitt. Nicht datiert.

Abb. 5: Entwurf für den Umbau der Burgrafschaft von Josef Mocker. Nicht datiert.

(Übersetzung J. Kroupová)

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM PŮDNÍCH PROSTOR VÝCHODNÍ ČÁSTI JÁDRA HRADU MALENOVICE

RADIM VRLA

ÚVOD

Výstavba hradu Malenovice (okres Zlín) bývá přičítána k bohaté stavební činnosti markraběte Jana Jindřicha Lucemburského, resp. jeho syna Jošta.¹⁾ Významnými představami prošel hrad ve 2. polovině 15. století, v 1. polovině 16. století a na přelomu 17. a 18. století. Posledně uvedená přestavba, spolu s rekonstrukčními i demoličními pracemi 20. století vtiskly objektu dnešní podobu.

Dnešní jádro hradu Malenovice (obr. 1) je možno rozdělit co do výškové polohy i stavebního vývoje na dvě poněkud odlišné části. Výše položená východní část (obr. 2) je pravděpodobně původním hradním jádrem s pozůstatky zástavby ze 2. poloviny 14. století, níže položená část západní (obr. 3) pak zaujala plochu původního předhradí. Význam této „nižší“ části v průběhu složitěho stavebního vývoje značně vzrostl a postupně zastínil původní jádro, jehož konstrukce (vyjma obvodové hradby a úseku silné zdi v interiéru jižního traktu) unikly i zevrubně provedené stavebně-historické analýze z r. 1967.²⁾

Tento příspěvek podává stručnou informaci o výsledku dílčího stavebně historického průzkumu východní části půdních prostor jádra hradu. Průzkum provedl autor článku v letech 1998 - 89 s využitím výsledků dendrochronologické analýzy³⁾ a dílčího průzkumu dalších částí hradu.⁴⁾

POPIS OBJEKTU

Půda východní části dnešního hradního jádra Malenovic tvoří souvislý prostor o půdorysu písmene „U“, probíhající nad trojicí obytných křídel, jejichž vnější obvodovou zeď tvoří původní hradba (obr. 4). Z vnější strany je tedy sledovaný prostor vymezen vysokou obvodovou zdí (výška koruny zdiva nad terénem kolísá mezi 12 - 19 m, nad podlahou půdy dosahuje cca 6,5 m), krytý je pultovými střechami, skloněnými do úzkého nádvoří. Od západní části hradního jádra je sledovaný prostor oddělen příčnými cihelnými zdmi, přiloženými k obvodové zdi na spáru. Podlahy půdy probíhají přibližně v jednotné úrovni, nádvorní zeď se v půdním interiéru projevuje pouze místy, jako podezdívka pozednice. Do prostoru půdy ústí dvě schodišťová tělesa (severovýchodní je dnes zazděno, jižní schodiště je funkční) a nachází

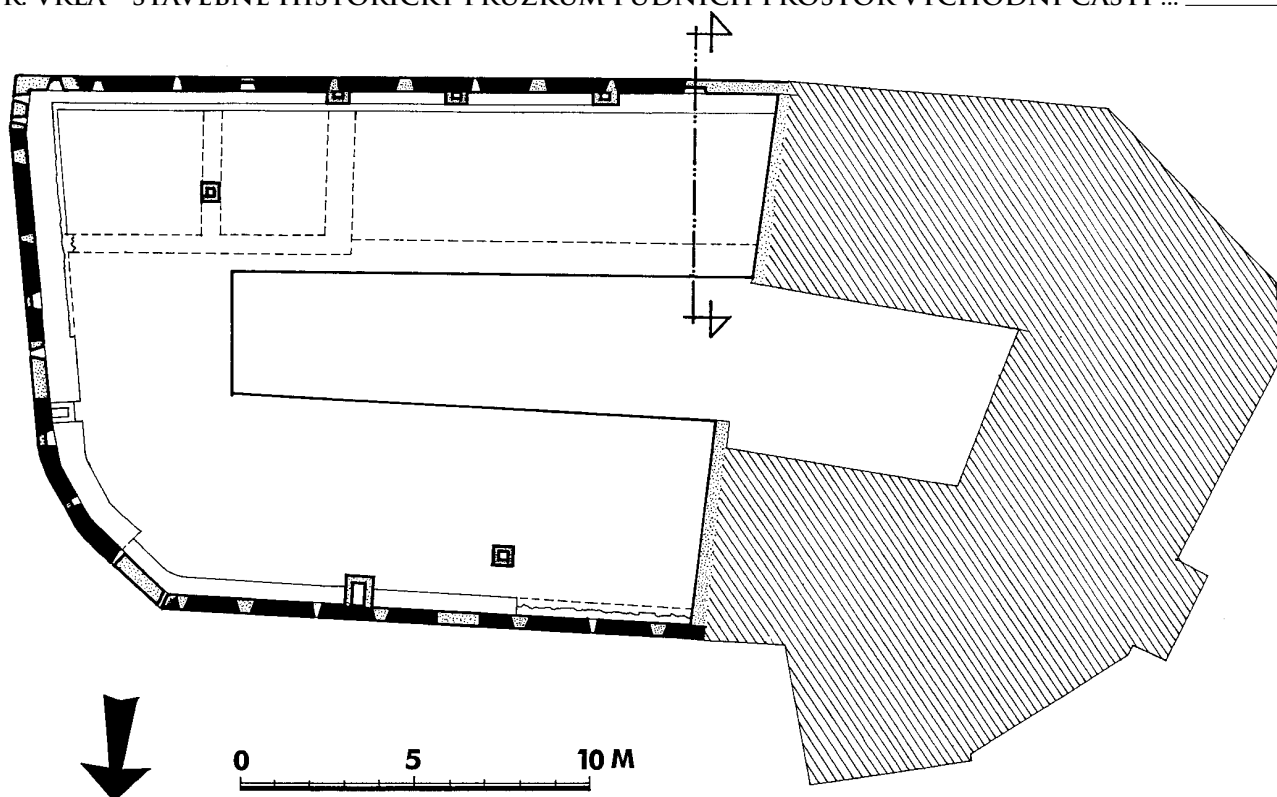
Obr. 1: Hrad Malenovice (okr. Zlín), pohled na areál hradu od jihozápadu; vlevo předhradí s dnes již neexistujícími hospodářskými budovami (dvojice nižších objektů zcela vlevo), upravo hradní jádro. Pozdně gotická část se vstupní věží a traktem s reprezentačními prostory (křídlo s opěrnými pilíři a arkýřem) navazuje na starší část; z ní je na snímku viditelná část jižního průčelí (vpravo - původnímu jádru náleží část fasády s pěti okenními osami) (snímek z počátku 20. století, fotoarchív Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně).

Obr. 2: Hrad Malenovice, pohled z hradního nádvoří na východní část hradního jádra. Mříž a střecha studny kryje hmotu gotické stavby v jihovýchodním nároží hradební zdi, vpravo na ni navazuje snad současná stavba s nově objevenou exteriérovou malbou. Pod schodištěm v popředí se předpokládá západní hradba původního jádra (není-li uvedeno jinak, snímky i kresby autor, 2000).

Obr. 3: Hrad Malenovice, pohled z horní části hradního nádvoří na západní (mladší) část jádra.

Obr. 4: Hrad Malenovice, půdorys půdních prostor východní části hradního jádra; řez je veden v úrovni otvorů střílen pozdně gotického hradebního ochozu - jeho zdivo je vyznačeno černě. Tečkovaně je vyznačeno pozdější zdivo, silná čára pak vymezuje plochu sledovaného půdního prostoru. Přerušovanou čarou je vyznačen půdorys gotického objektu v jihovýchodním koutě hradeb a průběh dvorní fasády dalšího gotického traktu při jižní hradbě. Šrafované je vyznačena plocha západní části jádra. V jižním křídle vyznačena poloha svislého řezu z obr. 15.

LEGENDA:

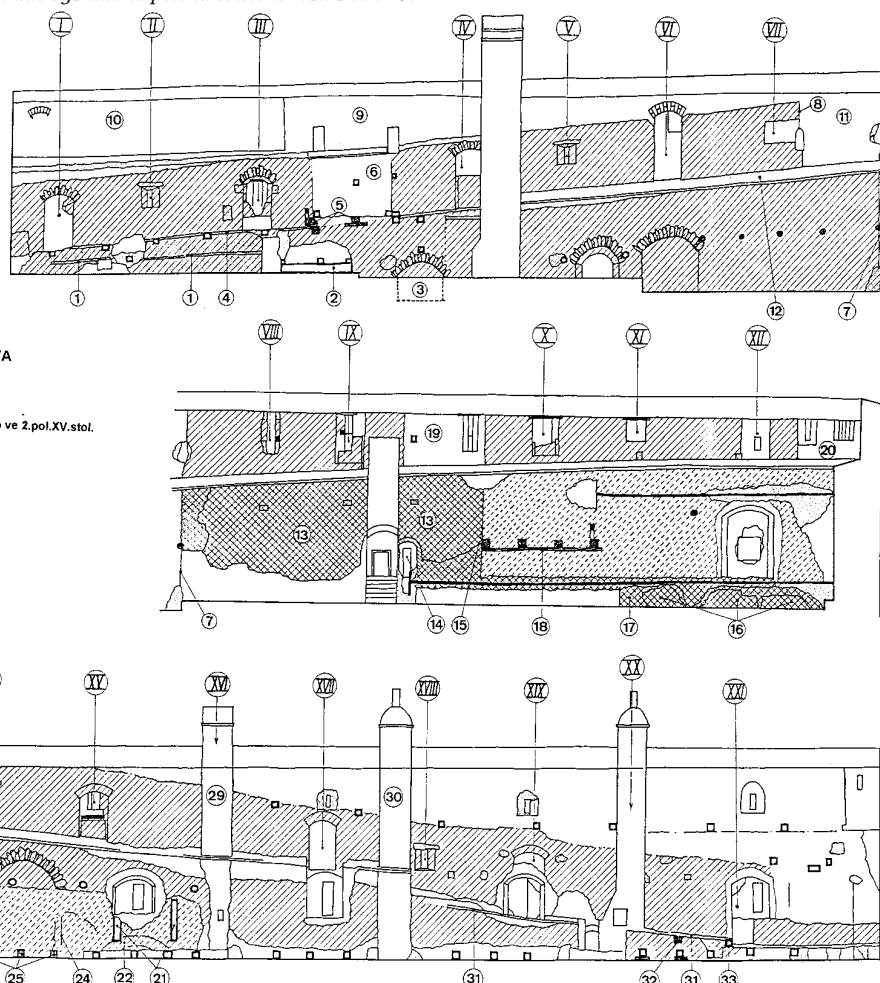
PODKLAD

- licované zdivo
- amorfní zdivo
- dochované dřevěné prvky
- otisky po dřevěných prvcích

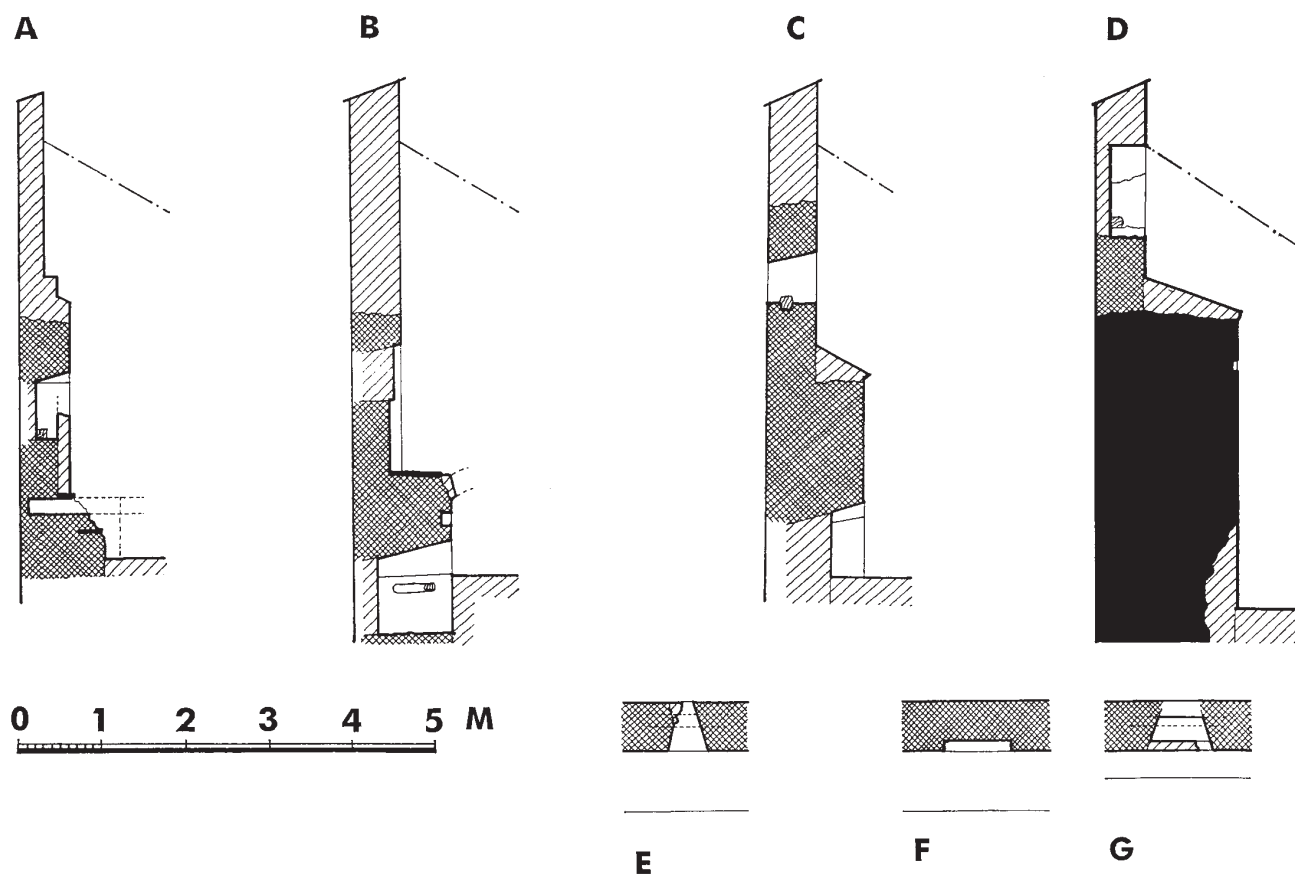
ČASOVÉ ZAŘAZENÍ LÍCŮ ZDIVA

- 2. polovina XIV. stol.
- 2. pol. XIV. stol., přelícováno ve 2. pol. XV. stol.
- 1. pol. XV. stol.
- 2. pol. XV. stol.
- pozdější

0 5 10 M

Obr. 5: Hrad Malenovice, rozvinuté pohledy na půdní fasády obvodových zdí; nahoře severní úsek, uprostřed východní úsek, jižní úsek dole. Číslicemi I - XXI jsou označeny střílny pozdně gotického střeleckého ochozu, 1 - 34 odkazují na text popisu.

Obr. 6: Hrad Malenovice, A, B, C, D - svislé řezy obvodovou zdí: Řez A veden střílnou I., B střílnou IV. a zazděným otvorem č. 3, C střílnou V. a zazděným otvorem pod ní, řez D veden střílnou VIII., E, F, G - vodorovné řezy otvory střelnic pozdně gotického ochozu: řez E veden šterbinovou střílnou č. V., F parapetem výklenkové střílny č. IV., G průstřednicí výklenkové střílny č. I. Černé zdivo ze 2. poloviny 14. století, křížem šrafované ze 2. poloviny 15. století, šrafované mladší. Bíle jsou značeny nepřístupné partie zazděných částí.

se zde řada komínových těles (dvě volně stojící a pět přisazených k obvodové zdi nebo do ní zahloubených).

Zdrojem převážné části níže uvedených informací je právě vnitřní líc⁵⁾ zmíněné obvodové zdi (dále viz obr. 5). Ten je možno vertikálně rozdělit na tři části:

- a) nejnižší část, tvořící substrukci podlahy střeleckého ochozu,
- b) různě upravená koruna předchozí části zdiva, tvořená úskokem v síle zdiva (zčásti se jedná o původní maltovou podlahu ochozu),
- c) horní partie zdiva, tvořená poprsní zídka ochozu,
- d) pozdější nadezdívky.

Tyto části jsou v následujícím popisu pro přehlednost odděleny odstavci, ze stejného důvodu je sledovaná obvodová zeď rozdělena půdorysně na tři úseky.

1) Severní úsek obvodové zdi (na západě je ohraničen příčnou cihelnou zdí barokního schodiště, na východě pak svislou spárou (obr. 5/7) oddělující úseky zdiva nestejné tloušťky a stáří v severovýchodním zaobleném nároží).

Západní část tohoto úseku zdiva má odlámaný líc; v amorfním zdivu jsou úlomky cihel (výška cihel 7 - 8 cm). Kromě několika zazdívek recentního narušení je v amorfním zdivu patrna maltová kra (obr. 5/1), probíhající do hloubky zdiva (její výšková úroveň rovněž stoupá, i když mírněji než horní okraj sledovaného úseku, k východu). Partie s odsekaným lícem končí cihelnou zazdívkou, ve které je otisk dřevěné konstrukce (obr. 5/2). Zbývá část tohoto úseku je tvořena kamenným lomovým zdivem s patrnými, mírně k východu stoupajícími pracovními spárami a otisky za-

zděných prvků stavebního lešení. Líc zdiva je sestaven z větších kusů místního pískovce, mezery mezi nimi jsou pečlivě vyplněny drobnějšími úlomky téhož materiálu s převládajícími ložnými spárami. V této části zdiva je patrna trojice zřejmě původních, dnes zazděných otvorů. Oba západní otvory mají zazděná ústí, jsou překlenuty vně klesající segmentovou klenbičkou, špalety se vně zužují (špalety i záklenky jsou z lomového kamene). Parapet je dnes přístupný pouze u západního otvoru (obr. 5/3); z jeho východní špalety vyčnívá část osekání tyče původního stavebního lešení (obr. 7). Soudě dle různých výškových úrovní záklenků, sledovaly i tyto otvory k východu stoupající úroveň ochozu.

V západní části je úskok mezi silnější spodní a subtilnější horní partií zdiva kryt maltovou krou, téměř v pravidelných odstupech přerušovanou otisky zaniklých trámů (průřez trámů cca 20 × 20 cm, kapsy končí cca 10 cm před vnějším lícem zdiva). Jedná se nepochybně o pozůstatky podlahy někdejšího střeleckého ochozu, která probíhala zčásti po koruně spodní části zdiva a zčásti po nedochované dřevěné konstrukci, nesené vetknutými trámy. Fragmety dřevěných konstrukcí se dochovaly v upravené úrovni podlahy ochozu, západně od druhotného komínového tělesa. Jedná se o tři kusy masivních dubových trámů (obr. 5/5); oba západní trámy jsou položeny téměř na sobě, níže položený (cca 20 × 20 cm) se nachází v úrovni trámů nesooucích část podlahy ochozu, horní (20 × 25 cm) náleží mladším úpravám (viz dále) a je do něj začepován fragment subtilní šikmé vzpěry (10 × 6 cm), čnící šikmo vzhůru do prostoru pudy.⁶⁾ Východní trám (rovněž 20 × 20 cm) je podlo-

Obr. 7: Hrad Malenovice, severní úsek obvodové zdi - otvor střílny pod úrovní podlahy pudy; z pravé špalety vyčnívá část vetknuté tyče dřevěného lešení (viz obr. 5/3).

žen dřevěným polštářem. Východně od uvedeného tělesa komínu je úskok v síle zdiva kryt pultovou stříškou z napařené cihel (obr. 5/12).

Nad tímto úskokem probíhá cca 60 cm silné a 2 m vysoké, převážně kamenné zdivo poprsní zídky se zčásti dochovaným systémem střílen. V téměř pravidelných rozeztupech (osově cca 2,7 - 3,3 m) se zde střídají prosté šterbinové střílny (vnitřní vyústění má rozměry 60 × 50 - 60 cm, vnější 50 × 15 cm, mírně vně se sklánějící záklenek je tvořen rovnými překlady z lomových kamenů, špalety se vně zužují, do vodorovného parapetu byl zčásti zapuštěn příčný trámek, vetknutý po stranách do špalet; vnější i vnitřní špalety jsou vyzděny z lomového kamene) se střílnami umístěnými v mělkých výklencích (segmentově překlenuté niky o rozměrech cca 1,5 × 0,8 m mají ve spodní cca 0,8 m vysoké partii zděný parapet, jehož líc zastupuje o cca 15 - 25 cm oproti okolnímu zdivu; na horní ploše parapetu se rovněž nacházel příčný trámek, vetknutý do špalet průstřelnice; špalety se rovněž vně zužují, záklenek tvořený kamennou segmentovou klenbičkou směrem vně klesá; vnější vyústění průstřelnic je dnes bohužel, nepřístupné). Zmíněné trámy sloužící k zaklesnutí hákovnice se v některých otvorech dochovaly dodnes. Dvě šterbinové střílny č. II a V (číslování viz obr. 5, dále viz obr. 6/E) jsou zcela zachovány i s otiskem příčného trámku, střílna č. VII byla zřejmě rozšířena (chybí východní špaleta) a později zazděna. Výklencové střílny jsou dnes z větší části zazděny (VI. je zazděna zcela, u I. jsou otvorem v zazdínce patrné špalety, záklenek průstřelnice a otisk po příčném trámku (obr. 6/A, 6/G), u III. jsou patrné fragmenty parapetu, špalet a záclenky, poškozené mladšími zásahy a u východního je zcela odhalen parapet střílny (obr. 6/B, 6/F). Mezi III. a IV. střílnou je patrná zazdívka cca 2,5 m širokého otvoru, vzniklého odstraněním neznámé konstrukce, se kterou souvisejí nejméně dva z níže popsaných zbytků trámů. Spodní část této konstrukce byla zřejmě druhotně nasazena na podlahu ochozu. Svislé „špalety“ zazděného otvoru jsou z větší části armovány cihlami (rozměry 7 × 13 × ?). Na východě je poprsní zídka ukončena svislou spárou (obr. 5/8), opět armovanou cihlami; dále pokračuje cihelná zazdívka až k obdobné svislé spáře ve východní partii zdiva. V zazdínce jsou dva drobné otvory.

Obr. 8: Hrad Malenovice, východní úsek obvodové zdi - cihelné špalety a záklenek otvoru, druhotně vhloubeného do hradby ze 2. poloviny 14. století (dělová komora?).

Nad poprsní zídou se nacházejí cihelné nadezdívky (rozměry cihel obou částí nadezdívek: 7 × 15 × 27 - 29), pocházející zřejmě ze dvou etap výstavby. Starší (obr. 5/9) vytvořila novou, horizontální korunu poprsní zídky v západní části, zhruba nad východní špaletou střílny č. III pak svislým ozubem vystupuje do výše dnešní koruny obvodové zdi (zde jsou v nadezdívce dva prosté, obdélné výřezy). U VI. střílny došlo při budování zazdívky ke stržení jejího záklenku a následnému zřízení nového, cihelného, posunutého poněkud výše. Do ozubu nadezdívky v západní části byla následně vložena mladší, rovněž cihelná nadezdívka, dorovnávací obvodovou zeď do konstantní výšky (obr. 5/10). V její západní partii je patrný segmentový záklenek. Líce cihelných nadezdívek jsou místy kryty vrstvou hrubé vápenné omítky. Na východním konci úseku je zazdívkou vyplněna zmíněná mezerka v kamenné poprsní zídce (obr. 5/11), její zdivo je smíšené (cihly o rozměrech 6,5 × 10 až 12 × 25 cm).

2) východní úsek obvodové zdi (na severu je vymezen výše popsanou svislou spárou ve zdivu, na jihu pak koutem sevřeným obvodovou zdi).

Oproti popsanému severnímu úseku je zde situace ve spodní partii zdiva složitější. Za zmíněnou svislou spárou (obr. 5/7) dosahuje navazující zdivo tloušťky 180 cm (oproti předchozí partii, která má tloušťku pouze 120 cm) a ve své neporušené části je tvořena kompaktním zdivem z lomového kamene, jehož líc má poněkud odlišný charakter od předchozí části, popsané u severní partie zdiva (obr. 5/13). Ve zdivu je zde použito větších kamenů, jejich skladba i lí-

Obr. 9: Hrad Malenovice, východní úsek obvodové zdi - v horní části snímku hrubě líčované zdivo, nad podlahou půdy fragmenty zdiva s interiérovými omítkami a jizvou po nádvoří zdi gotického objektu (v popředí).

Obr. 10: Hrad Malenovice, východní úsek obvodové zdi - vlevo líč zdiva původní hradby ze 2. poloviny 14. století, ukončený svislou spárou (obr. 5/15), dále následuje hrubě líčované zdivo s pozůstatky dřevěných konstrukcí (podkladní fošna se zbytky 4 trámů; do pravého z nich je začepován fragment vzpěry).

cování zdi je méně pečlivé, chybí zřetelné pracovní spáry i stopy po lešení (jsou zde zachovány pouze tři recentní mělké, obdélné kapsy po uložení trámů). Spodní část tohoto zdiva je narušena odsekáním, přičemž severní partie je vyspravena novodobou cihelnou obezdívkou, která končí u komínového tělesa, vyhloubeného do hmoty zdiva. Na jižní straně ke komínu těsně přiléhá silně narušený úzký otvor (obr. 5/14, 13) (severní špaleta je narušena při vkládání komínového tělesa, spodní partie byla změněna zasekáním recentních kotev ocelových táhel), jehož vyústění kryje subtilní zazdívka. Segmentový záklenek i zbytky téměř rovnoběžných špalet jsou obloženy cihlami (6 - 7 × 15 × 27 až 28 cm). Přibližně v polovině délky východního úseku zdiva probíhá svislá spára (obr. 5/15), jižně od ní je popisovaná partie opět užší (cca 150 cm). Původní tloušťku (180 cm) si dále uchovává pouze spodní partie zdiva, na které jsou rovněž patrné fragmenty interiérových omítek (obr. 5/16) a jizva po odlámané tenčí zdi (obr. 5/17, obr. 9) (šířka zdi cca 80 cm), směřující k západu (jak bylo dále zjištěno při dílčích zásazích do podlahy půdy, omítka plynule přecházela na jižní obvodovou zeď - zde je patrný pouze koutový náběh omítky, vnitřní líč spodní partie jižní zdi je narušen vkládáním stropních trámů; interiérové omítky byly pod podlahou pů-

Obr. 11: Hrad Malenovice, pohled na příčnou cihelnou zeď jižního traktu - vlevo jižní úsek obvodové zdi; v příčné zdi je dobře patrný otisk starší konstrukce krovu; vlevo pultová stříška, pod ní otisk okapového žlabu, pak náběh sedlové střechy.

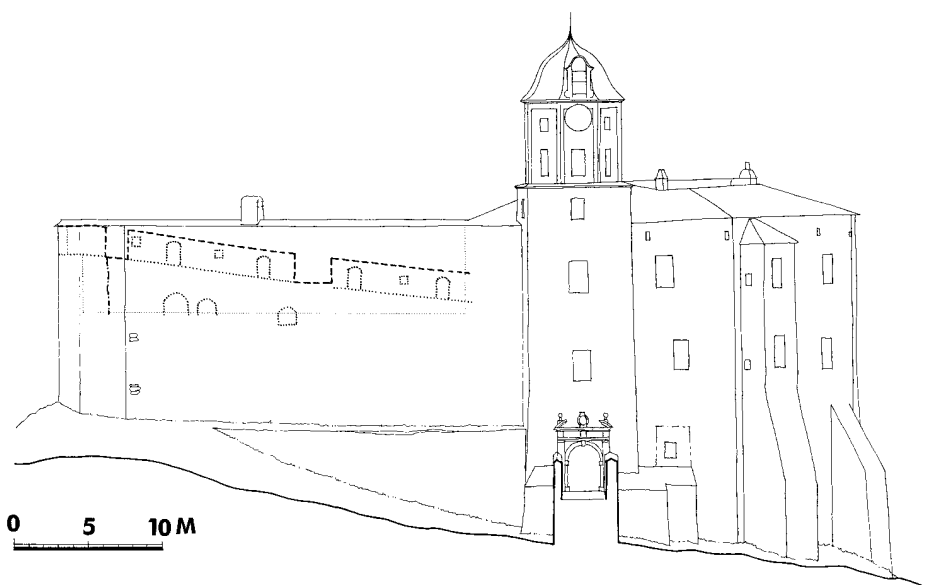
dy dále zjištěny na obou lících příčky západně od východní obvodové hradby - srov. obr. 4). Výše zmíněná část zdiva jižně od svislé spáry je velmi hrubě líčována. V její hmotě jsou opět dochovány zbytky dřevěných konstrukcí, vykazující některé shodné prvky s popsávanými konstrukcemi na severním úseku zdiva (obr. 10). Jedná se o čtveřici dubových trámů (průřez opět cca 20 × 20 cm), uložených na průběžném polštáři (obr. 5/18), přičemž do jižního trámu je rovněž začepován pozůstatek šikmé vzpěry (20 × 10 cm).⁷⁾ V blízkosti jihovýchodního koutu půdního prostoru je do zdiva druhotně vyláman poměrně rozměrný okenní otvor s cihelnými špaletami i záklenkem; jeho vnější vyústění je dnes překryto mladší cihelnou zazdívkou s drobným čtvercovým okénkem. Těsně k jihovýchodnímu koutu prostoru přiléhá cihelná plomba narušeného zdiva, kaverna nad ní zřejmě souvisí se zabudováním recentního železného táhla.

Úskok mezi dolní a horní partií zdiva je opět kryt napplocho do malty loženými cihlami s pultovým sklonem (obr. 5/12).

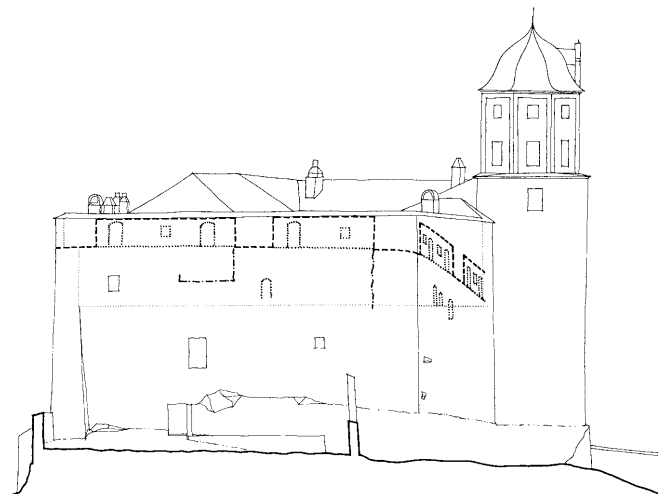
V horní partii zdiva opět rozpoznáváme poprsní zídku střešnického ochozu s pravidelně se střídajícími dvěma typy střilen, jako na severní straně. Původní záklenky střilen jsou dnes nad úroveň střešní roviny, z půdního prostoru je patrné pouze jejich recentní překrytí dřevěnými prkénky. U střilen č. VIII a IX jsou patrné otisky po příčných trámčích pro hákovnice, u č. IX a X jsou dochovány partie zúženého parapetu, střilna č. VIII byla dodatečně prodloužena; vnější vyústění střilen je zazděno, č. XI a XII jsou zazděny zcela. V kompaktní hmotě původních poprsních zidek jsou vsazeny dva bloky recentního cihelného zdiva (obr. 5/19, 5/20) (cihly o rozměrech cca 7 × 10 × 25 cm) s celkem třemi šterbinovými střilnami různých rozměrů.

3) Jižní úsek obvodové zdi (na východě je vymezen zmíněným jihovýchodním koutem půdního prostoru, na západě pak příčnou cihelnou zdí palácového křídla, uzavírajícího jižní stranu dolní části hradního jádra).

Těsně nad podlahou půdy je téměř po celé délce jižního úseku patrný úskok v síle zdiva (cca 30 - 40 cm) s otisky po uložení trámů zaniklé stropní konstrukce (osová vzdálenost trámů cca 120 - 130 cm, průřez cca 20 × 20 cm). Východní část sledované partie má opět charakter velmi hrubě líčovaného zdiva, místy působícího až amorfním doj-

Obr. 12: Hrad Malenovice, hradní jádro, pohled od severu; ve fasádě východní části jádra vyznačen průběh podlahy pozdně gotického střeleckého ochozu a vnitřního vyústění střílen (tečkovaná čára), průběh dochované koruny poprsní zídky tohoto ochozu (čárkovaná), spára oddělující starší zdivo obvodové hradby od pozdně gotického (čerchovaná čára). Zkoumaný prostor půdy je vymezen slabou, tečkovanou čarou.

Obr. 13: Hrad Malenovice, hradní jádro, pohled od východu (legenda a měřítko - viz obr. 12).

mem. Zajímavé jsou zde mělké otisky svislých dřevěných konstrukcí (obr. 5/21) (souvisejících snad s opěrami dřevěných konzol podlahy ochozu). Nad podlahou je patrný cihelný záklenek otvoru (obr. 5/22), ležícího pod rovinou půdy (cihly $7 \times 14 \times ?$ cm). Dvojice svislých spár (obr. 5/23, 5/24) vyčleňuje blok zdiva (rovněž hrubě licovaného), pod nímž probíhá ve zdivu trám (obr. 5/25)⁸⁾ (trám je uložen rovnoběžně s licem zdiva a jeho povrch je patrný v čelech dvou otisků po uložení výše zmíněných stropních trámů) a nad kterým je - ve vyšší, kvalitně licované partii zdiva (obr. 5/26) - patrný téměř půlkruhový zazděný záklenek z lomového zdiva (obr. 5/27). Tato vyšší partie zdiva pod podlahou ochozu svým charakterem zcela odpovídá příslušné partii ze severní zdi (pracovní spáry, zazděná tyčovina lešení). Spára oddělující obě zdiva odlišného líc (obr. 5/28) rovněž stoupá k východu, zhruba 12 m od jihovýchodního koutu pak spodní, hrubě licovaná partie mizí v místech druhotně zasekaného komínového tělesa. Dílem recentní úpravy je pětice pravidelně rozmístěných oken s cihlovými špaletami i záklenky, jejichž parapety mají téměř konstantní výšku (cca 120 cm) nad podlahou půdy (obě západní okna zasahují do

zdiva poprsní zídky pozdněgotického ochozu).

Východní část ústupku v síle zdiva (podlaha ochozu) je opět kryta cihlami (nad místy silnou nadezdívkou, mírnici snad původní spád podlahy ochozu), přičemž obě východní komínová tělesa (obr. 5/29, 5/30) jsou s touto úpravou současná (okapnice této cihelné stříšky probíhá nepřerušeně i v cihelném zdivu komínů). Západně od prostředního komínového tělesa pokračuje velmi narušená cihelná stříška o cca 60 cm níže, ve zdivu pod ní je opět patrná maltová kra (obr. 5/31) (část původní podlahy ochozu?). V západní části je zachován další fragment ve-

trám (obr. 5/33), po kterém zde zbyl otisk, tvořil nízký stupeň, za nímž zřejmě podlaha ochozu probíhala již vodorovně (vodorovná partie má rovněž zbytky maltové kry, situace je zde však velmi narušena vysekáním lůžek pro trámy výše zmíněného, pozdějšího stropu.

Poprsní zídka probíhala, vyjma cca 2,5 m dlouhého úseku při jihovýchodním koutu, tvořeném cihelnou zazdívkou (obr. 5/34), po celé délce jižního úseku bez přerušení. Byla prolomena zřejmě devíti střílnami tvarem, typy i rozmístěním odpovídajícím řešení severnímu a východnímu úseku. U střílen č. XIV a XV jsou dochovány příčné trámy pro hákovnici, č. XVI a XX předpokládáme za komínovými tělesy, ostatní střílny jsou zazděny nebo poškozeny pozdějšími okny (č. XIX a XXI). Záklenky „výklenkových“ střílen jsou na celém jižním úseku cihelné (jedná se o původní řešení, cihly mají rozměry $7 \times 13 \times 26$ cm). Za střílnou č. XXI je poprsní zídka dochována pouze do výšky 50 až 70 cm; její další průběh je zakryt recentní příčnou cihelnou zdi přiléhajícího křídla.

Nadezdívky nad zdivem poprsní zídky jsou tvořeny smíšeným zdivem, krytým z velké části hrubou omítkou. V západní polovině je v nadezdívce patrná trojice drobných střílnovitých otvorů (západní má téměř polokruhový cihelný záklenek a cihelné, vně se zužující špalety, zbylé otvory jsou poškozeny). Pod nimi je patrný pás pravidelně rozmístěných kapes po trámech, jehož úroveň směrem k východu mírně stoupá.

4) Východní průčelí příčné, cihelné zdi jižního traktu: Velmi zajímavá situace byla objevena ve zdivu výše zmíněné příčné zdi, uzavírající na západě jižní křídlo sledovaného půdního prostoru (obr. 11). V lici této cihelné zdi je patrný otisk průběhu pultové stříšky, skloněné do dnešního půdního prostoru. Na tento otisk navazuje prohlubeň, pocházející zřejmě od ukončení okapového žlabu. Od této prohlubně pak směrem k severu stoupá (pod úhlem cca 45°) otisk krokve. Na základě těchto zjištění a s využitím historické fotografie lze konstatovat, že se jedná o stopy po sedlovém (?) zastřešení traktu, které předcházelo dnešním pultovým střechám.

ZÁVĚR

Při pokusu o shrnutí stavebního vývoje sledovaných konstrukcí můžeme konstatovat následující:

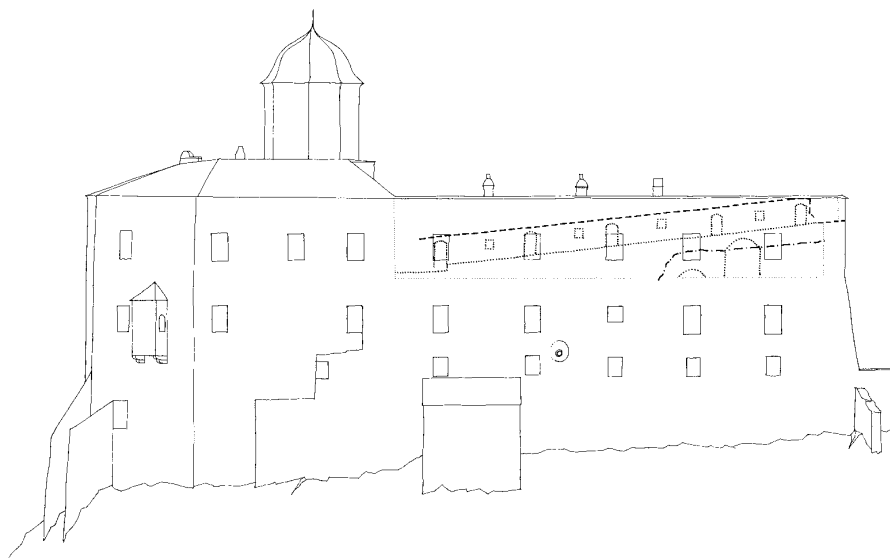
Za nejstarší stavební konstrukci sledovaného prostoru lze na základě stratigrafie označit masivní lomové zdivo (obr. 5/13), tvořící součást východní a jižní obvodové zdi. Jeho tloušťka dosahuje i v nejvyšší dochované partii 180 cm.

S touto fází výstavby jsou s největší pravděpodobností současné fragmenty interiérových omítek v koutě jižní části východní zdi (obr. 5/16) a další, zjištěné pod podlahou půdy (viz výše). Tyto nálezy nesouvisí s dnešní úrovní stropů půdy, ani se starším zaniklým stropem, dochovaným ve formě lůžek po trámech v celé délce jižní zdi. Jedná se o fragment obvodové hradby a k ní v jihovýchodním nároží přiléhajícího dvouprostorového objektu s obytnou (?) funkcí. Na západě byl tento objekt patrně vymezen masivní příčnou zdí (pod podlahou půdy podlaží dosahuje tloušťky 150 cm), nádvorní zeď i vnitřní dělicí příčka, jejichž tloušťku bylo možno měřit těsně pod podlahou půdy, jsou subtilnější (obr. 4).

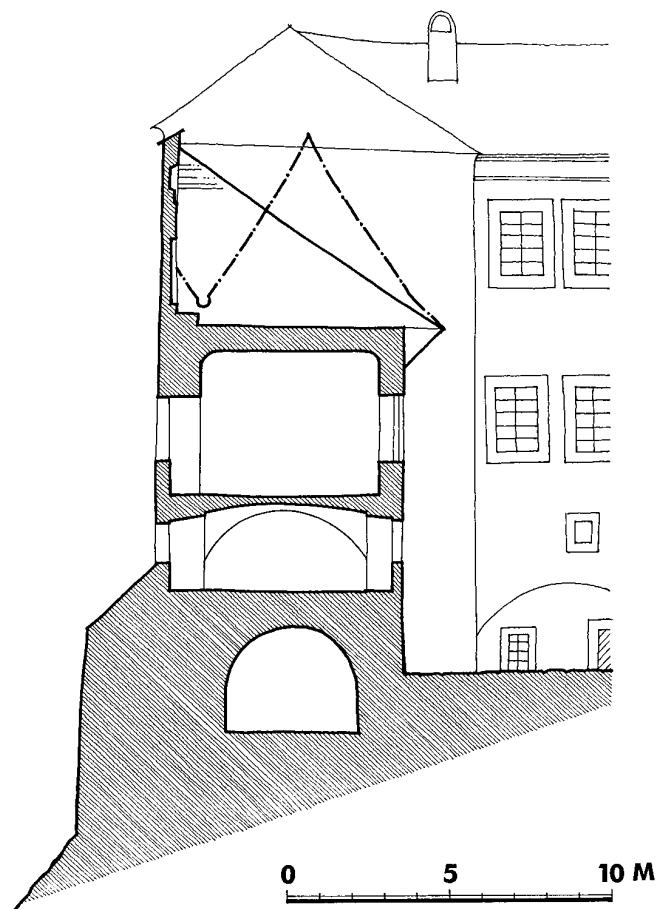
Jiné stavební konstrukce z prostoru půdy zatím nelze s touto fází spojit. Výjimkou snad může být pouze starší maltová kra ve zdivu s odsekaným lícem severní partie (obr. 5/1); fragmenty dvou trámů ze severního úseku hradební zdi (srov. pozn. 6), datované dendrochronologicky do závěru 14. století, nejsou zřejmě v původní poloze.

Výše popsané konstrukce lze interpretovat jako doklad nejstarší stavební fáze hradu ze 2. poloviny 14. století, připisované Janu Jindřichovi Lucemburskému. Je zde zachycen úsek masivní obvodové hradby a fragmenty interiérových omítek obytného objektu. Vzhledem k masivnosti jeho západní zdi lze uvažovat o tom, že jeho výška dosahovala či přesahovala úroveň hradeb (srov. pozn. 4). V návaznosti na průzkum nižších podlaží objektu lze s touto fází spojit nižší partie obvodových zdí jádra a další, velmi zajímavý obdélný objekt, navazující na výše popsanou obytnou stavbu západním směrem (obr. 2). Probíhající výzkum zde odhalil poměrně zachované středověké nádvorní fasády se zbytky figurální malby.⁹⁾

Jak prokázala dendrochronologická analýza fragmentů dřevěných konstrukcí vsazených do sledovaného zdiva, další stavební úprava proběhla kolem poloviny 15. století (srov. pozn. 6, 7, 8). Svědčí o ní čtveřice mohutných dubových trámů ve východní stěně, které nesly konstrukci neznámého vzhledu. Podle zachované svislé spáry u severního trámu můžeme soudit, že její výška dosahovala úroveň pozdější podlahy ochozu nebo ji přesahovala. Obdobná konstrukce se nacházela i v severní hradbě. Existence fragmentu šikmé vzpěry, která by zde přerušila komunikaci po podlaze ochozu, a fakt, že její zachované části jsou složeny z trámů druhotně použitých, mohou svědčit pro její přenesení a druhotné úpravy.

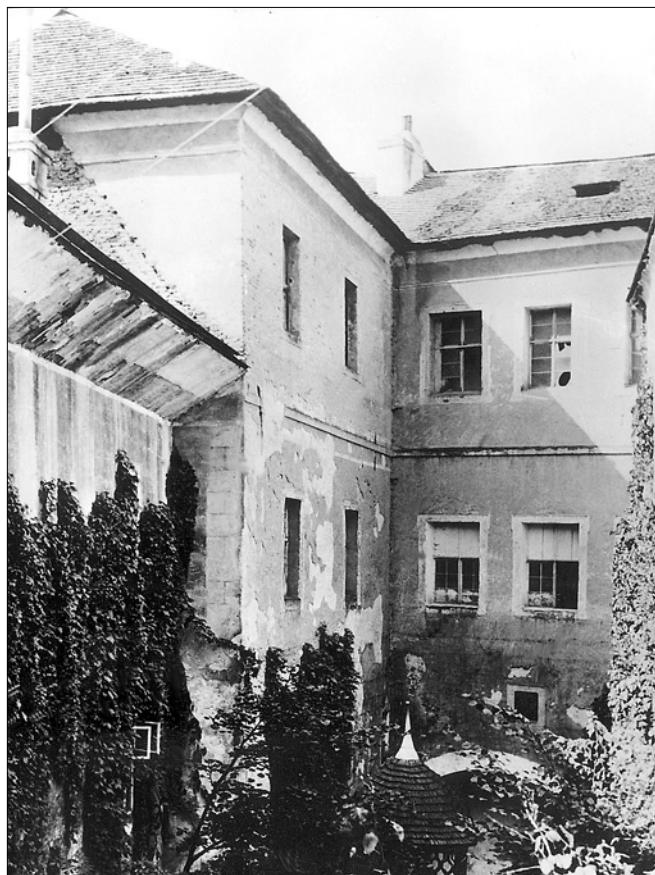
Obr. 14: Hrad Malenovice, hradní jádro, pohled od jihu (legenda a měřítko - viz obr. 12).

Obr. 15: Hrad Malenovice, svislý řez jižním křídlem východní části hradního jádra, pohled k západu; čerchovanou čarou vyznačen průběh zaniklého zastřešení (pol. 16. stol. ?); poloha řezu - viz obr. 4 (srov. obr. 11 a 16).

Vylehčovací oblouk a stopy svislých stavebních spár, mezi nimiž probíhá ve zdivu uložený, dendrochronologicky datovaný trám (obr. 5/25), nasvědčují současným stavebním úpravám i v jižní partii obvodové zdi (tedy v interiéru obytné budovy).

Pokud zaniklé konstrukce nesené zkoumanými trámy (alespoň na východní stěně) měly charakter arkýře, přesahujícího vnější líc hradby, mohlo se jednat o stavební úpra-

Obr. 16: Hrad Malenovice, pohled z nádvoří na jižní trakt hradního jádra; vlevo gotický trakt, ve zdivu mladší stavby patrný otisk starší konstrukce jeho krovu (fotografie z počátku 20. století, fotoarchív PÚ v Brně).

vu, umožňující posádce lepší přehled (příp. postřelování) „mrtvého prostoru“ u paty hradební zdi. S jistou dávkou pravděpodobnosti snad můžeme k těmto úpravám přiřadit i proražení otvoru v dolní části východní partie (obr. 5/14), který připomíná (přes pozdější úpravy a poškození) současně budované dělové komory.¹⁰⁾ Ústí otvoru míří přímo proti nebezpečnému, stoupajícímu hřebeni ve východním předpolí hradu (obr. 8).

V další stavební etapě vznikl dodnes z větší části dochovaný hradební ochoz s poprsní zídou, proraženou pravidelně se střídajícími dvěma druhy střílen. Ochoz byl pravděpodobně doplněn dnes zaniklými konstrukcemi na nárožích, uprostřed východní a v severní partii zdiva. Pravděpodobně se opět jednalo o arkýřky, umožňující přehled o situaci u paty hradby i přilehlých kurtinách. Tomuto předpokladu může nasvědčovat strategicky výhodné umístění těchto konstrukcí (nároží a střed nejohroženější strany, hradba v blízkosti brány na severní straně).

S poprsní zídou je současná i podstatná část zdiva pod podlahou ochozu v severní partii se stopami lešení a zazděnými otvory. Ty nasvědčují tomu, že existovalo ještě nižší podlaží tohoto ochozu, vybavené střilnami pro těžší kusy (obr. 12, 13, 14).

Nejpozději této stavební fázi předcházela destrukce horních partií zdiva obytného objektu v jihovýchodním koutu obvodové hradby.¹¹⁾ Následně došlo k vyždění nového, neďbale provedeného vnitřního líce, zasunutého za líc původní. Současně byla zničena i starší konstrukce arkýře (?) ve východní zdi (její prostor byl zazděn), totéž potkalo zřejmě obdobnou konstrukci v jižní zdi.

Obr. 17: Hrad Malenovice, volně stojící komín v severním křídle půdních prostor; v jeho omítce je patrný otisk zaniklé konstrukce krovu.

K datování této fáze můžeme zatím využít pouze analogií nezvykle řešeného ochozu se dvěma opakujícími se druhy střílen. Nejnověji bylo analogické řešení zjištěno na části opevnění města Českého Brodu, vystavěné v letech 1451 - 87.¹²⁾

Další zjistitelná stavební fáze sledovaných úseků zdiva zřejmě přinesla cihelné zazdívky úseků poprsní zídky (viz shodné rozměry cihel použitých v zazdívkách), které původně vyplňovaly výše zmíněné arkýřky (?) z předchozí fáze výstavby. Současná s těmito zazdívkami je pravděpodobně i nadezdívka severní zdi, která vytvořila novou korunu zdiva se dvěma horizontálními úrovněmi. Zřízení prostých šterbinových střílen různých velikostí v zazdívkách na východní partii a v jihovýchodním nároží hradu svědčí o tom, že i po těchto úpravách zůstal ochoz funkční (viz nový, cihelný záklenek střilny č. VI.).

Další stavební zásah je možno rozpoznat v jižní partii zdi. Kolem poloviny 16. století zřejmě došlo k přepatrování obou objektů, přiložených k jižní hradbě (průzkum nádvorní fasády tuto úpravu prokázal u západního objektu,¹³⁾ analogicky lze předpokládat, že současně byla upravena výška podlaží i u východního objektu). V půdním prostoru se tato úprava projevila zřízením nového stropu, dochovaného po celé délce jižní partie ve formě kapes po trámech.

Do souvislosti s touto radikální úpravou je nutno dát i zřízení nového zastřešení, jehož otisk se dochoval v příčné zdi půdního prostoru a je rovněž patrný na historické fotografii (obr. 11, 15, 16).

Pro obdobné řešení střechy nad protějším (severním) křídlem nasvědčuje otisk střešní konstrukce na volně stojícím komínovém tělese (obr. 17) a západní příčné zdi (obr. 18).

Obr. 18: Hrad Malenovice, západní příčná zeď severního křídla půdních prostor s patrným otiskem zaniklé konstrukce krovu.

Dovnitř skloněná pultová stříška, oddělená okapovým žlabem od sedlové (?) střechy obytného traktu zřejmě ukončila funkci níže položených částí ochozu. Jeho výše položené části však mohly mít nějakou dobu své opodstatnění (může pro to svědčit trojice střílen v nadezdívce jižní partie, „nahrazující“ nefunkční úsek starého ochozu).

Situace u severní zdi je poněkud odlišná. Z vnější strany (v prostoru bývalého parkánu) k ní byla, zřejmě již v 16. století, přistavěna obytná budova, jejíž hmota, včetně pultové střechy postupně překryla její vnější průčelí (obr. 26, 27).

Definitivní zánik funkce ochozu dokládá překrytí jeho doposud funkčních podlah (po odstranění dřevěných částí) nadezdívkou, jejíž koruna je kryta naplocho loženými cihlami pultového sklonu) a zřejmě současně zřízení některých komínových těles.

Za pozdější úpravu považuji průraz pětice oken v jižní partii zdiva (výše zmíněná pultová stříška, patrná v otisku příčné zdi půdního prostoru, přiléhala k obvodové zdi cca v polovině výšky těchto otvorů; jejich vznik lze tedy předpokládat až po změně konstrukce zastřešení; dnešní pultové střechy této partie jádra jsou považovány za barokní úpravu), kterým na vnější fasádě odpovídá pětice mělkých obdélných nik (slepá okna barokní fasády).

Stávajícímu (baroknímu?) řešení střechy i půdy předcházelo odstranění stropní konstrukce nad jižním traktem.

Zkoumání četných drobných stavebních úprav přesahuje rozsah tohoto článku, z pozdější z nich uvedme zasekání železných táhel v jihovýchodním koutě zdi a podezdění spodní partie silné zdi ve východní partii.

Obr. 19: Hrad Malenovice, demolice traktu vestavěného do gotického parkánu. V obvodové zdi jádra jsou patrné stopy zazděného dveřního otvoru v bývalém patře a stopy po stropních trámech. Ve stojícím torze přízemí patrná klenba (snímek z 50. let 20. století, fotoarchív PÚ v Brně).

Obr. 20: Hrad Malenovice, pohled na hradní jádro od severovýchodu, vpravo vstupní věž, pod oknem její spodní, hranolové části je patrný otisk pultové střechy traktu, vestavěného do gotického parkánu. Budova byla později snížena (viz foto) a v 50. letech 20. století byl i tento zbytek zcela zbytečně zbořen (snímek z počátku 20. století, fotoarchív PÚ v Brně).

POZNÁMKY

- 1) Pokluda Z., Dějiny malenovického hradu, Gottwaldovsko od minulosti k současnosti č. 8, Zlín 1986, s. 111 - 197.
- 2) Kašička F., Státní hrad Malenovice ve stavebně historické analýze, Vlastivědný věstník moravský XXXIX, 2, 1987, s. 196 - 208.
- 3) Duorská J., Vrla R., Hrad Malenovice - dendrochronologická analýza prvků střešního ochozu, Zprávy památkové péče č. 5, roč. 60, 2000, s. 57 - 59.
- 4) Kohoutek J., Vácha Z., Vrla R., Nové poznatky o stavebním vývoji hradu Malenovice ve středověku, Archaeologia Historica č. 25, 2000, s. 183 - 194.
- 5) Průzkum vnějšího líce mohl být proveden pouze v menším rozsahu na jižní fasádě r. 1991 - viz pozn. 4.
- 6) Trojice trámů byla podrobena dendrochronologické analýze, při které byl trám se začepovanou vzpěrou datován spolehlivě do průběhu 40. let 15. století. Zbývající 2 trámy byly s menší pravděpodobností v ročeny do závěru 14. století (!). Ze sledované situace vyplývá, že oba posledně zmíněné trámy zde byly pravděpodobně použity druhotně.
- 7) Trám s fragmentem vzpěry byl dendrochronologicky datován do 40. let 15. století.
- 8) Trám je dendrochronologicky datován do 30. let 15. století.
- 9) Vácha Z., Nález gotického průčelí hradu v Malenovicích, Zprávy památkové péče č. 5, roč. 60, 2000, s. 132 - 137.
- 10) Varhaník J., Husitské opevnění hradu Orlika nad Vltavou, Průzkumy památek I/1998, s. 13 - 32.
- 11) K poškození hradu mohlo dojít již před r. 1431, kdy se předpokládá dobytí hradu Smilem z Moravan, při nedávném průzkumu nádvorních fasád byly zjištěny stopy rozsáhlého požáru z přelomu 14. a 15. století. Roli mohly sehrát i statické poruchy jihovýchodního nároží, o jejichž pozdější a dlouhodobé sanaci svědčí opěrný pilíř, ocelová táhla i výsprávky poškozeného zdiva v půdním prostoru.
- 12) Ebel M., Frolík J., Razím V., Opevnění města Českého Brodu, Průzkumy památek II/1998, s. 47 - 76.
- 13) Viz. pozn. 9.

DIE BAUGESCHICHTLICHE ANALYSE DER DACHRÄUME IM ÖSTLICHEN TEIL DES KERNES DER BURG MALENOVICE

Der gegenwärtige Kern der Burg Malenovice (Bez. Zlín) besteht aus zwei Teilen; der Östliche enthält den ursprünglichen Burgkern aus der 2. Hälfte des 14. Jahrhunderts, der Westliche befindet sich an der Fläche der einstigen Vorburg. Die Untersuchung zielte sich auf Dachräume im östlichen Teil des Burgkernes, wo die ursprüngliche Ringmauerinnen-seite deutlich ist. Im östlichen Teil erhielt sich ein Ringmauer- und ein Wohnbaurest mit der Innenraumverputzung (Abb. 5/13,16) aus der Gründungszeit der Burg. In der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts faßte man jene bis auf kleine Balkenreste verschwundenen Konstruktionen in die Ringmauer ein (Abb. 5/18). In der 2. Hälfte jenes Jahrhunderts errichtete man auf der älteren Ringmauer einen Wehrgang, in dessen Brüstungsmauer regelmäßig einfache spaltenartige Schießscharten und flache, in der oberen Partie mit Scharten versehene Nischen (Abb. 5/I-XXI) abgewechselt sind. In einem Teil der Schartenöffnungen erhielten sich Auflegehölzer für Hakenbüchsen. An Ecken wurde der Wehrgang offenbar mit Schützenskern versehen. In der reichen späteren Bauentwicklung der Burg wurden die Schießscharten überwiegend zugemauert und die Brüstungsmauern bis in die gegenwärtige Höhe erhöht.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Malenovice, Burg. Ansicht des Areals von Südwesten; links die Vorburg mit den nicht mehr existierenden Gebäuden (zwei niedrigere Bauten ganz links), rechts der Burgkern. Der an den älteren Teil anknüpfende spätgotische Teil mit dem Eingangsturm und einem Repräsentationstrakt (dem Flügel mit Strebeputz und einem Erker); davon ein Südassadenteil sichtbar (rechts - zum ursprünglichen Kern gehört die Partie mit fünf Fensterachsen). (Aufnahme vom Anfang des 20. Jh., fotografisches Archiv, Museum des Südostmährens in Zlín).

Abb. 2: Malenovice, Burg. Hofansicht des östlichen Burgkernteils. Durch das Brunnengitterwerk und -dach ist eine gotische Baumasse in der Ringmauersüdostecke überblendet, woran rechts ein vielleicht gleichzeitiger Bau mit neuentdeckter Außenbemalung anknüpft. Unter der Treppe im Vordergrund wird die westliche Ringmauer des ursprünglichen Burgkernes vor ausgesetzt.

Abb. 3: Malenovice, Burg. Ansicht des westlichen (späteren) Burgkernteils von der oberen Burghofpartie.

Abb. 4: Malenovice, Burg. Grundriss der Dachräume im östlichen Burg-

kernteil in der Höhe der Schartenöffnungen des spätgotischen Wehrgangs - schwarz ausgezeichnetes Mauerwerk. Punktirt - späteres Mauerwerk, mit starker Linie ist die zu behandelnde Fläche im Dachraum umgezeichnet. Strichlinie - Grundriss eines gotischen Objekts in der Ringmauersüdostecke und Verlauf der Hofseite eines weiteren gotischen Traktes am südlichen Ringmauerabschnitt. Schraffiert - Fläche des westlichen Burgkernteils. Im Südflügel die vertikale Schnittebene von der Abb. 15 eingezeichnet.

Abb. 5: Malenovice, Burg. Entwickelte Ansichten der Dachraumfassaden der Umfassungsmauern; oben des nördlichen, in der Mitte des östlichen, unten des südlichen Abschnitts. Zahlen I-XXI bezeichnen die Schießscharten des spätgotischen Wehrgangs, Zahlen 1-34 beziehen sich zum beschreibenden Text. Abb. 6: Malenovice, Burg. A, B, C, D - vertikale Ringmauerquerschnitte: Schnitt A durch die Schießscharte I., Schnitt B durch die Schießscharte IV und die zugemauerte Öffnung Nr. 3, Schnitt C durch die Schießscharte V und die zugemauerte Öffnung unter ihr, Schnitt D durch die Schießscharte VIII. E, F, G - horizontale Schnitte durch die Schießscharten des spätgotischen Wehrgangs: Schnitt E durch die spaltenartige Schießscharte V, Schnitt F durch die Bank der Nischenschießscharte IV, Schnitt G durch die Öffnung der Nischenschießscharte I. Schwarz - Mauerwerk aus der 2. H. d. 14. Jh., kreuzschraffiert - 2. H. d. 15. Jh., schraffiert - späteres Mauerwerk. Ohne Schraffierung - unzugängliche Partien der zugemauerten Teile.

Abb. 7: Malenovice, Burg. Nordabschnitt der Umfassungsmauer - eine Schießschartenöffnung unter dem Dachraumfußboden; von der rechten Laibung ragt ein Teil der eingemauerten hölzernen Gerüststange (s. Abb. 5/3) heraus.

Abb. 8: Malenovice, Burg. Der östliche Abschnitt der Umfassungsmauer - Ziegellaubungen und -wölbung einer in die Ringmauer aus der 1. H. d. 14. Jh. sekundär eingebrochenen Öffnung (einer Geschütztkammer?).

Abb. 9: Malenovice, Burg. Ostabschnitt der Umfassungsmauer - oben grobgeputztes Mauerwerk, über dem Fußboden Mauerwerkfragmente mit Resten der Innenraumverputzung und einer Narbe nach der Hofmauer des gotischen Baus (im Vordergrund).

Abb. 10: Malenovice, Burg. Ostabschnitt der Umfassungsmauer - links die durch eine vertikale Baufuge (s. Abb. 5/15) abgeschlossene Außenseite des ursprünglichen Ringmauerwerks aus der 2. H. d. 14. Jh., mit dem grobgeputzten Mauerwerk mit Holzkonstruktionsresten (eine Grundbohle mit Teilen von 4 Balken, der Rechte mit einem eingezapften Strebenfragment).

Abb. 11: Malenovice, Burg. Ansicht der Südtraktquermauer - links der Südabschnitt der Umfassungsmauer; in der Quermauer deutlicher Abdruck einer älteren Dachkonstruktion; weiter links kleines Pultdach, unter ihm Abdruck einer Traufenrinne, dann Satteldachansatz.

Abb. 12: Malenovice, Burg. Burgkern, Ansicht von Norden; an der Fassade des Burgkernostteils ist der Fußbodenverlauf des Wehrgangs und der inneren Schießschartenausmündung punktiert, der erhaltene Wehrgangsbrüstungsmauerkronenverlauf mit Strichlinie, und eine Baufuge zwischen dem älteren und dem spätgotischen Ringmauerwerk mit Strichpunktlinie eingezeichnet. Der erforschte Bereich im Dachraum mit dünner punktierter Linie umgezeichnet.

Abb. 13: Malenovice, Burg. Burgkern, Ansicht von Osten (Legende und Maßstab - s. Abb. 12).

Abb. 14: Malenovice, Burg. Burgkern, Ansicht von Süden (Legende und Maßstab - s. Abb. 12).

Abb. 15: Malenovice, Burg. Burgkern, östlicher Teil, vertikaler Südflügel-schnitt, Ansicht westwärts; mit Strichpunktlinie einstiger Verdachungsverlauf (Mitte d. 16. Jh.?) eingezeichnet; Lage der Schnittebene, s. Abb. 4 (vgl. Abb. 11 und 16).

Abb. 16: Malenovice, Burg. Ansicht des Südtraktes des Burgkernes vom Burghof; links der gotische Bautrakt, im Mauerwerk des späteren Baus ein deutlicher Abdruck seiner älteren Dachkonstruktion. Fotografie vom Anfang des XX. Jahrhunderts, fotografisches Archiv des Státní památkový ústav (des Staatlichen Denkmalpflegeinstituts) in Brunn.

Abb. 17: Malenovice, Burg. Nördliches Flügel, Dachraum, ein freistehender Schlot, in dessen Putz ein Abdruck einstiger Dachkonstruktion deutlich ist.

Abb. 18: Malenovice, Burg. Nördliches Flügel, Dachraum, westliche Querwand mit einem deutlichem Abdruck einstiger Dachkonstruktion.

Abb. 19: Malenovice, Burg. Burgkern, Ansicht von Nordosten; rechts der Eingangsturm, unter dem Fenster an seiner unteren quadratischen Partie ein deutlicher Abdruck eines Pultdachs von einem in den gotischen Zwinger eingebauten Trakt. Das Gebäude war später niedriger gemacht worden (s. Foto) und in den 50. Jahren d. XX. Jahrhunderts wurde auch dieses Rest grundlos abgerissen (Aufnahme vom Anfang des 20. Jh., fotografisches Archiv des Státní památkový ústav in Brunn).

Abb. 20: Malenovice, Burg. Demolierung des in den gotischen Zwinger eingebauten Traktes. In der Umfassungsmauer des Burgkernes sind Spuren nach einer zugemauerten Türöffnung im ehemaligen Obergeschoss und nach den Deckenbalken deutlich. Im stehenden Rest des Erdgeschosses ist ein Gewölbe sichtbar (Aufnahme aus den 50. Jahren des 20. Jahrhunderts, fotografisches Archiv des Státní památkový ústav in Brunn).

(Übersetzung J. Noll)